

dr hab. Wiesław Suruło, prof. AMKP

Kraków, 22.10.2021

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego

w Krakowie, ul. Św. Tomasza 43

Wydział Instrumentalny

Katedra Instrumentów Dętych Drewnianych i Akordeonu

Zleceniodawca recenzji:

Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina w Warszawie

Rada do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne

ul. Okólnik 2,

00-368 Warszawa

Dotyczy recenzji Pracy doktorskiej mgra Seweryna Zapłatyńskiego „Zastosowanie wirtuozowskich środków instrumentalnych w XIX – wiecznych parafrazach operowych na flet z fortepianem na przykładzie wybranych dzieł Gulio Briccialdiego oraz François Borne’a”, na którą składa się zarejestrowane w czerwcu 2020 roku dzieło artystyczne oraz część opisowa.

Recenzja

Dzieło artystyczne otwiera kompozycja – *Fantaisie brillante sur des motifs de l’Opera Lucrezia Borgia de Donzetti op.56*. Wielką radością napawa fakt, że pan Zapłatyński dokonał nagrania tego utworu, bo jak pisze we wstępie: wykonanie to ... „będzie prawdopodobnie

światową premierą fonograficzną”. Nagranie jest światową premierą i do tego premierą wyśmienitą. Cechami gry pana Zapłatyńskiego są przede wszystkim znakomite brzmienie, selektywna, przejrzysta artykulacja oraz nieprzeciętna muzykalność i wrażliwość. Od pierwszych dźwięków utworu słuchacz ma świadomość, że ma do czynienia z artystą dojrzałym, pełnym pomysłów muzycznych i dobrego smaku. Na uwagę zasługuje nienaganne prowadzenie części kantylenowych gdzie wykonawca zachowuje piękne, soczyste i zarazem głębokie brzmienie we wszystkich rejestrach. W częściach wirtuozowskich świetnie operuje lekką, ale pełno brzmiącą artykulacją. Ważnym elementem jest także znakomita współpraca z towarzyszącym artystą, pianistą panem Piotrem Spozem. W tej kompozycji pianista nie tylko zręcznie i z dużym wyczuciem akomponuje lecz także znakomicie pełni rolę orkiestry. Solista prezentuje znakomite zrozumienie charakterów poszczególnych postaci opery. Zobrazowanie ich ma tu kluczowe znaczenie interpretacyjne. Artysta zna doskonale zarówno treść libretta jak i treść muzyczną dzieła, ale nie stara się oddać tylko i wyłącznie charakterów przedstawionych w źródłowej kompozycji. Kreuje przestrzeń brzmieniową w oparciu o wzorzec dodając swoją wizję fletowego *bel canto*. Fragmenty kantylenowe wypełnione są pełnym brzmieniem, które staje się fantastycznym nośnikiem legata. Ekspresja w utworze jest wyważona, artysta porusza się z wielką gracją i elegancją w dynamice forte nie przekraczając granic dobrego smaku muzycznego. Na uwagę zasługuje gładkie frazowanie, zachowanie lekkości i urody dźwięku w częściach wirtuozowskich. Ciepłe, nostalgiczne fragmenty zostały w sposób przemyślany przeciwstawione radosnym. Interpretacja utworu jest bardzo dobrze zakomponowana. Kolejnym utworem części dzieła artystycznego jest *Fantaisie sur Norma de Bellini op. 57*. Tutaj na uwagę zasługuje zupełnie inne brzmienie, którym posługuje się wykonawca. Dźwięk stał się głęboki, przejmujący. Solista zdecydował się na inną gęstość oraz intensywność wibracji uzyskując nastrój zwiastujący los jaki podzieli tytułowa bohaterka opery Belliniego. Artysta znakomicie interpretuje fragmenty, które w operze Belliniego zostały przypisane do postaci Normy i Pollione. W ujęciu pana Zapłatyńskiego Norma jest świetnie zaprezentowana w dwóch odsłonach, jako pełna liryki ale także głębokiego dramatyizmu. Pollione przepełniony energią i odpowiednim dramatyзмом. Solista bardzo dobrze różnicuje charaktery głównych postaci dobierając stosowną wibrację, głębię brzmienia a także barwę. W częściach wirtuozowskich flecista prezentuje świetną artykulację i biegłość aplikatury nie tracąc przy tym przejmującego charakteru dzieła. Zawieszenia kadencyjne są grane zgodnie z tradycją wykonawczą, ale w sposób nieprzesadzony, wyważony i nasycony pięknem. W niektórych fragmentach partia fortepianu została wykonana z nieco zbyt ostrą artykulacją co nie ułatwia soliście zadania gry *bel canto*. W *Libera Trascrizione suite*

Traviata di Verdi artyści nieco pośpiesznie realizują część *Andantino*. Jako osoba wyczulona na realizację temp operowych czuję tu niepotrzebny pośpiech, choć cała partia została wykonana z pięknymi, głębokimi emocjami i pełną żarliwością. Podobnie w części *Andante* tempo nie do końca, w moim odczuciu, oddaje charakter *dolento*. Smutek i boleść brzmią nieco groteskowo, choć trzeba przyznać, utwór został wykonany ze stosownymi emocjami i absolutnie fantastycznym brzmieniem. Kolejną zaprezentowaną kompozycją jest *Fantasia sull'Opera Il Trovatore di Verdi*. Na pierwszy plan wysuwa się świetna współpraca z pianistą. Artyści kreują przestrzeń muzyczną spójnie, wzajemnie uzupełniając, dopełniając swoje partie. Flecista operuje piękną wibracją i bardzo dobrym legatem w częściach kantylenowych. Wątpliwość wzbudza niezrealizowane *con anima* przed *Allegro assai vivo*. Solista wykonał właściwie coś odwrotnego w stosunku do dyspozycji w partyturze, co przyniosło zaskakująco dobry efekt, który uwypuklił kontrast wynikający ze zmiany tempa. W tym utworze obaj wykonawcy bardzo dobrze operują grą *rubato*. Wszystkie fragmenty *rubato* grane są bardzo swobodnie, eksponując świetne, wyważone, pełne wdzięku i elegancji frazowanie. Na szczególną uwagę zasługuje część *Allegro vivo* gdzie solista popisuje się wielką emocjonalnością jak również znakomitą, ostrą, precyzyjnie brzmiącą artykulacją. Wszystkie wymienione elementy są podstawą do zbudowania pięknej, emocjonalnej przestrzeni nacechowanej ogromną ekspresją. W części *Andantino* solista wspaniale i emocjonalnie prezentuje temat z urzekającym ciepłem dźwięku, które w kolejnym, wariacyjnym segmencie nie zostaje zatracone mimo dużego stopnia trudności przebiegów. Artysta brzmi we wszystkich rejestrach z niezachwianą, znakomitą emisją, perfekcyjną intonacją, czytelnym frazowaniem i znakomitym zróżnicowaniem artykulacyjnym. Następnym zaprezentowanym na płycie CD utworem jest *Fantasia sur des motifs de l'Opera Rigoletto de Verdi op. 106*. Artyści od pierwszych dźwięków wprowadzają słuchacza w nastrój pełen radości. Z wdziękiem i odpowiednią elegancją tworzą obraz balu u Księcia Mantui. Kadencja została wykonana przez flecistę ze znakomitą wyczuciem i rozważą emocjonalną. Gra jest pełna logiki, nasycona dużą ilością niuansów kolorystycznych. Artysta płynnie przechodzi do zupełnie innego charakteru części wariacyjnych. Nie traci w nich świetnej emisji, gra brzmieniem lekkim ale pełnym. Niestety niektóre fragmenty dzieła brzmią niespójnie za sprawą towarzyszącego pianisty. Czasami pianista operuje nieco zbyt ostrym dźwiękiem zwłaszcza w dynamice forte. Flecista, niezależnie od dynamiki nie wychodzi poza pięknie ukształtowane brzmienie i utrzymuje je w każdej dyspozycji dynamicznej i rejestrowej. Ostatnim zarejestrowanym na płycie utworem jest *Carmen Fantaisie brillante* autorstwa François Borne'a. Nie bardzo zrozumiała jest zmiana tempa wstępu utworu. Dopiero od

miejsca, w którym rozpoczyna się partia fletu tempo jest odpowiednie. Sam początek kompozycji w moim odczuciu brzmi zbyt ciężko, głównie za sprawą zbyt wolnego tempa. Na uznanie zasługuje bardzo dobre operowanie grą *rubato*, która jest wręcz niezbędna w tego typu repertuarze. Pianista znakomicie wyczuwa miejsca, w których flecista oddycha. W tym utworze tworzą jeden spójny organizm muzyczny. W poszczególnych wariacjach artyści dokonują zmian charakteru ekspresji w sposób czytelny. Zmiany te wyraźnie korespondują z postaciami opery ilustrowanymi przez Bizeta. Z tego zadania wykonawcy wywiązali się znakomicie. W całej kompozycji (podobnie jak w poprzednich) wykonawca zasługuje na uznanie. Flecista zwraca uwagę bardzo dobrym brzmieniem i artykulacją, logiką frazowania oraz bardzo precyzyjną aplikaturą. Artyści znakomicie zarysowali finał utworu, który jest ukoronowaniem całej fantazji, ukazującej szeroką paletę możliwości wykonawców zarówno w sferze techniki ale przede wszystkim sferze narracyjnej.

Podsumowując, z radością mogę stwierdzić iż wykonanie wszystkich kompozycji przedstawionych jako dzieło artystyczne stoi na bardzo wysokim poziomie, a swobodnie kreowany, zmienny nastrój jest niewątpliwym atutem zaprezentowanej płyty. Obaj wykonawcy grają fantazyjnie i w sposób wirtuozowski. Nie jest to pusta wirtuozeria, nic nie znaczące szybkie przebiegi gamowe i pasażowe. Flecista sprawia, że owe przecież często niełatwe przebiegi nabierają stosownej lekkości i elegancji. W innych zaś fragmentach są dramatyczne. Fragmenty liryczne przykuwają uwagę słuchacza pięknem brzmienia i szczerem, logicznym frazowaniem. Artyści stworzyli rzeczywiste fantazje nie pominąwszy żadnego z ważnych elementów.

Część opisowa

Po zapoznaniu się z częścią opisową doktoratu mogę stwierdzić, że zarówno pod względem merytorycznym jak i edytorskim praca została napisana na bardzo wysokim poziomie. Niewielkim wyjątkiem jest strona 138 pracy, gdzie wkradł się niewielki błąd w formatowaniu tekstu. (Piszę o tym wyłącznie z recenzenckiego obowiązku, na wypadek gdyby praca w części, bądź w całości miała zostać przeznaczona do druku). Część opisowa składa się ze: wstępu, jedenastu rozdziałów oraz wniosków końcowych. Ważnym elementem części opisowej jest stworzenie katalogu dzieł kompozytora z podziałem na gatunek, styl i obsadę. We wstępie autor omawia przedmiot i zakres pracy doktorskiej. Opisuje także stan badań, perspektywę badawczą oraz stawia hipotezę badawczą. W pierwszym rozdziale autor

przedstawia sylwetkę kompozytora przytaczając najbardziej istotne fakty z jego życia. Rozdział wzbogaca część omawiająca aspekty działalności kompozytorskiej. Wszystkie informacje i zagadnienia zostały dobrane prawidłowo, tworząc wyrazisty obraz osoby kompozytora, ze wszystkimi jego aktywnościami nie tylko na polu pedagogiki instrumentalnej lecz także pracy nad udoskonaleniem budowy fletu. Ten rozdział zawiera również skondensowaną notę biograficzną Fr. Borne'a. Drugi rozdział pracy ma ogromne znaczenie dla ogólnego zrozumienia sytuacji flecisty w dziewiętnastym wieku. Traktuje bowiem o historii fletu, w kontekście zmian konstrukcyjnych na przestrzeni wieków. Autor odnosi się do wymagań stawianych wykonawcom w tym okresie i ich konsekwencji w postaci zmian w konstrukcji instrumentu. W sposób krótki, rzeczowy został przedstawiony rozwój konstrukcyjny fletu w kontekście dokonań Briccialdiego, Boehma, Nicholsona i innych. Rozdział ten stanowi kompendium wiedzy historycznej, uporządkowanej i podanej w klarowny sposób, z dużą dbałością jak chodzi o stronę metodologiczną. W trzecim rozdziale autor stara się dokonać porównania brzmienia fletu i głosu ludzkiego. Wspierając się wypowiedziami znakomitych dydaktyków fletowych, takich choćby jak Tromlitz, Quantz oraz współczesnych jak choćby Dick autor udowadnia postawioną tezę. W czwartym rozdziale została przedstawiona krótka historia opery. Autor przybliżył czytelnikowi najbardziej istotne fakty historyczne i muzyczne dotyczące opery tworząc podstawy do pełnego zrozumienia przedstawianych parafraz. Rozdział piąty jest wstępem do analizy przedstawionych kompozycji ze szczególnym uwzględnieniem zastosowanych wirtuozowskich środków instrumentalnych. Traktuje także o zagadnieniu formy swobodnej w romantyzmie i w sposób wyczerpujący wyjaśnia jakie cechy posiadał utwór wirtuozowski. Rozdziały od szóstego do jedenastego stanowią serce części opisowej doktoratu. W każdym z rozdziałów autor przybliży czytelnikowi treść opery na motywach której zostały napisane prezentowane fantazje. Atutem wszystkich z omawianych rozdziałów jest analiza formalna poszczególnych dzieł. Części analityczne zostały stworzone w przemyślany sposób, zagadnienia przedstawiane są w sposób czytelny. Wnioski wypływające z analiz poszczególnych fantazji w sposób jasny korespondują z zawartością części artystycznej i są jej zarówno fundamentem jak również dopełnieniem. W podsumowaniu autor omawia zrealizowane cele doktoratu oraz trafność postawionych tez. Wnioski zostały wyciągnięte w sposób klarowny i logiczny. Przedstawione relacje omawianych parafraz z szeroko pojętym *bel canto* są oczywiste.

Doktorat pana Zapłatyńskiego kierujący się ideą przedstawienia i przybliżenia mało znanych parafraz operowych na flet i fortepian jest niewątpliwym wkładem w rozwój dyscypliny instrumentalistyka. Dokonanie nagrania przedstawionych utworów, ze szczególnym zaakcentowaniem premiery fonograficznej *Fantaisie brillante sur des motifs de l'Opera Lucrezia Borgia de Donzetti op.56* zasługuje na najwyższe uznanie.

Konkluzja

Stwierdzam, że pan mgr Seweryn Zapłatyński wykazał się szeroką wiedzą zarówno praktyczną jak i teoretyczną w reprezentowanej przez siebie dziedzinie, a także umiejętnościami do prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej, przez co spełnił wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku.

Pracę doktorską pana mgra Seweryna Zapłatyńskiego przyjmuję.

